

Kommunismens sociala och ekonomiska pris

Bulletin den 13 mars 2021

Medan Vänsterpartiet – åtminstone officiellt – valde att fjärma sig från kommunismen i och med namnbytet 1990, är Ung Vänster alltså alltjämt öppet förtjust i denna ideologi. I det principprogram som antogs tidigare i år skriver ungdomsförbundet att dess politiska mål är ”ett klasslöst samhälle, fritt från förtryck – ett kommunistiskt samhälle”.

Det låter förstås bra att sträva efter ett samhälle utan förtryck, men det är enkelt att konstatera att de kommunistiska system som världen har skådat har innefattat ett stort mått av förtryck, ofta med massdöd som följd. Till exempel resulterade Maos planekonomiska experiment Det stora språnget i uppmot 45 miljoner dödsfall. Inte nog med det. Nyare forskning har visat att kommunistiska samhällssystem har medfört andra stora kostnader än de som mäts i människoliv.

En sådan kostnad är sänkt tillit mellan olika personer. Det är välbelagt att tillit är en positiv resurs, som gör det mellanmännsliga umgänget enklare, och som leder till såväl sociala som ekonomiska fördelar. En färsk studie visar att tilliten hos människor i de länder som tidigare ingick i Sovjetunionen än idag påverkas negativt av erfarenheter från det kommunistiska förtrycket. Personer som dömdes till tvångsarbete i Gulag fick lägre tillit till omgivningen. Senare har de överfört denna misstro mot andra människor till sina efterlevande. Dessa litar även mindre på de offentliga institutionerna.

Samma destruktiva effekt finns belagd från kulturrevolutionen i Kina 1966–76. Regioner som drabbades hårt av den revolutionära verksamheten präglas alltså av betydligt lägre tillit tre decennier senare. Människor som bor i regioner där revolutionen ägde rum tidigt, och med större kraft, har särskilt låg tillit idag.

En tredje studie visar att också kommunismen i Östtyskland ledde till sänkt tillit. Forskare har dokumenterat att denna effekt uppstod på grund av spioneri, utövad inte bara av Stasi utan även av grannar och arbetskamrater. Människor litar inte på andra när angiveri är en realitet. I ett system som betraktar olikhetänkande som ”folkets fiender” ligger det nära tillhands att hålla människor under noggrann uppsikt. Den kollektiva misstänksamheten har också medfört en sämre ekonomisk utveckling, och övervakningspolitikens effekter kan förklara runt 50 procent av gapet i ekonomiskt välstånd mellan det forna Öst- respektive Västtyskland.

På makroplanet är det förstås klarlagt att den ekonomiska utvecklingen i kommunistiska stater har varit påtagligt underlägsen utvecklingen i marknadsekonomier. Men konsekvenserna kan även noteras för människor på ett vardagligt plan. En studie visade nyligen att kommunismens negativa inställning till, och i många fall förbud mot, finansiella marknader har hämmat den långsiktiga ekonomiska utvecklingen för personer som bor i forna Östtyskland.

Flera decennier efter återföreningen investerar ”östtyskar” betydligt mindre på aktiemarknaden, och när de väl gör det tenderar de att köpa aktier i kinesiska, ryska och vietnamesiska företag snarare än i amerikanska. Östborna undviker i högre grad finansiella företag och har också mindre diversifierade portföljer samt får lägre avkastning. Särskilt starka är dessa effekter i de före detta mönsterstäderna – de som ofta visades upp för omvärlden, och där den kommunistiska propagandan var särskilt stark.

Än idag har alltså de som utsattes för kommunistisk ekonomisk politik och propaganda i Tyskland en sämre privatekonomisk situation.

Slutligen vill jag omnämna en ny studie som undersöker effekten på människors utbildning och förkovran av kommunistisk indoktrinering i den polska skolan. Forskarna tittar bland annat på en skolreform 1954–55 som innebar betydligt mindre indoktrinering i marxism-leninism. I studien jämförs hur det gick för elever som föddes före och efter det datum som avgjorde om de fick ett extra år av utbildning i det nya systemet eller ej. Genom denna jämförelse kan man isolera effekten av reformen, eftersom eleverna i övrigt är att betrakta som lika varandra. Vad finner då studien? Jo, att reformen hade gynnsamma effekter på sannolikheten för eleverna att gå ut gymnasiet, läsa på universitet och få jobb. Med andra ord hade den kommunistiska indoktrineringen negativa effekter på människors utbildning och på deras framgång på arbetsmarknaden.

Denna moderna forskning visar att praktiserad kommunism förskräcker. De faktiska experiment som har genomförts i syfte att införa ”det klasslösa samhället” har orsakat enorma mänskliga, sociala och ekonomiska kostnader. Att ett svenskt riksdagspartis ungdomsförbund identifierar sig med denna ideologi är anmärkningsvärt. Men Ung Vänster hävdar säkert att deras kommunism är annorlunda – att de inte kommer att vilja fängsla meningsmotståndare, att de inte kommer att genomföra en kulturrevolution eller planekonomiska reformer av maoistiskt snitt, att de inte kommer att ägna sig åt övervakning genom en säkerhetspolis och så vidare.

Frågan är dock om vi vågar lita på det. Det vore välkommet om forskningen om kommunismens skadeverkningar sänkte vår tillit till den försåtliga retoriken.

Niclas berggren